

Разом з тим, попри перелічені переваги, слід розуміти, що надходження до бюджету податку на прибуток від страхової галузі протягом перших років переходу на

загальну систему оподаткування, швидше за все, відчутно зменшаться. Непрямим доказом цього є проведені нами розрахунки, представлені в табл.2.

Таблиця 2. Величина податку на прибуток від страхової діяльності, обчислена відповідно до вимог Податкового кодексу України, у порівнянні з фактично сплаченим податком на доходи від страхової діяльності (податком на страхові премії)*

Показники	2008	2009	I півріччя 2010
Фінансовий результат від основної (страхової) діяльності, млн.грн	2196,9	270,6	342,1
Ставка податку за Податковим кодексом	16%	16%	16%
Сума податку з прибутку від страхової діяльності відповідно до Податкового кодексу, млн.грн	351,5	43,3	54,8
Фактично сплачено у вигляді податку на страхові премії, млн.грн	344,5	266,0	119,0
Різниця, млн.грн	-7,0	+222,7	+64,3

*Складено за [2]

Таким чином, за умови застосування загальної системи оподаткування за базовою ставкою 16% страхова галузь сплатила б до бюджету у 2009 р. 43,3 млн. грн податку на прибуток, натомість фактично сплачено 226, 0 млн. грн. (на 222, 7 млн більше). За півріччя 2010 р. було фактично сплачено 119,0 млн. грн, тобто на 64,3 млн.грн більше. За результатами 2010 р. в цілому ці дані, звичайно, будуть приблизно вдвічі більшими. Враховуючи те, що ринок досі не вийшов з кризи, а також те, що в найближчі часи відбудеться масове

скорочення кількості страхових компаній, слід очікувати подальшого зниження надходжень до бюджету податку на прибуток від страхової галузі.

1. Гаманкова О.О. Оподаткування страхових компаній та його вплив на розвиток ринку страхових послуг в Україні / О.О.Гаманкова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, серія "Економіка". – Вип. 81-82 – К.: КНУ, 2006. – С. 13-14. 2. Електронний ресурс: Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг: Страховий ринок/ <http://www.dfp.gov.ua/734.html>.

Надійшла до редколегії 06.02.11

УДК 368.0

О.М. Залстов, канд. екон. наук, доц.

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Розглянуто наступні проблемні сектори економіки як: демографічний стан країни та його вплив на систему охорони здоров'я, зареєстрований наземний транспорт, рівень платоспроможності населення, а також їх вплив на сучасний страховий ринок.

Ключові слова: страхові послуги, захист населення, рівень страхових платежів.

Рассмотрены следующие проблемные секторы экономики как: демографическое состояние страны и его влияние на систему здравоохранения, зарегистрированный наземный транспорт, уровень платежеспособности населения, а также их влияние на современный страховой рынок.

Ключевые слова: страховые услуги, защита населения, уровень страховых платежей.

The next problem sectors of economy are considered as: the demographic state of country and its influence on the system of health protection, an above-ground transport, level of solvency of population, and also their influence on a modern insurance market.

Keywords: insurance services, defence of population, level of insurance payments.

Становлення України як країни з ринковою економікою вносить принципові зміни в організацію страхової справи, формування нової системи господарювання в Україні. Акумуляовані страховими компаніями ресурси згідно з їх характером переважно використовуються для довготермінових виробничих капіталовкладень через ринок цінних паперів. Слід зазначити, що страхування у сучасних економічних умовах – єдина галузь економіки України, яка протягом останніх років має стабільний значний щорічний приріст обсягів наданих послуг. Незважаючи на номінальне зростання обсягів страхового ринку, ця галузь забезпечує сьогодні перерозподіл незначної частини внутрішнього валового продукту.

Дану тему досліджували такі українські вчені, як В.Д. Базилевич, С.С. Осадець, О.О., Р.В. Пікус та ін.

Метою даної статті є розглянути проблемні сектори економіки, які впливають на сучасний страховий ринок.

Так чисельність наявного населення України на 1 січня 2010 р. становить 45962,9 тис. осіб (міське населення – 31524,8, сільське – 14438,1), яке протягом

2009 р. зменшилось на 180,8 тис. осіб. За кількістю населення Україна займає 5 місце в Європі (після ФРН, Італії, Великобританії, Франції) і 21 місце у світі. На частку України припадає 7,2% населення Європи та 1% населення Землі.

Смертність населення України внаслідок нещасних випадків, травм та отруєнь, за статистикою, починає випереджати серцево-судинні та онкологічні захворювання.

За останні п'ять років від нещасних випадків в Україні загинуло 344,5 тис. осіб, переважна більшість з яких – в побуті. Щорічні втрати народного господарства внаслідок травмування громадян України перевищують 20 млрд. грн., що становить більш ніж 4% ВВП України.

Рис.1. Динаміка народжувальності/смертності населення України, 1990-2009 рр.

Сучасна тривалість життя та її структурні характеристики в Україні мають доволі відчутні регіональні відмінності. Так у 2009 р. очікувана тривалість життя у чоловіків коливалась від найвищої – 68,0 – у м. Києві до найнижчої – 62,1 – у Чернігівській областях. Останній регіон також виділяється найбільшою в Україні різницею тривалості життя чоловіків і жінок (11,7 року).

У більшості областей півдня та сходу України ситуація з тривалістю життя населення, на жаль, залишається вкрай несприятливою. Тут очікувана тривалість життя нижча, ніж в цілому по Україні; відмінності цього показника за статтю найвідчутніші, а частка тих, хто доживає до старості – найменша. Прогнозна оцінка очікуваної тривалості життя в 2010 р. – 62,5 років у чоловіків, 74,2 – у жінок (рис.2).

На неякісну медичну допомогу скаржаться переважна більшість наших громадян (за даними соціологічних досліджень, – 78%).

Фінансування системи охорони здоров'я за рахунок страхування – незначне і забезпечується виключно добровільними видами особистого страхування, зокрема, медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) та страхування здоров'я на випадок хвороби. Зазначене страхування забезпечує 1,5% від бюджетного фінансування галузі охорони здоров'я.

На кінець 2009 року загальна кількість зареєстрованого наземного транспорту в Україні становила понад 9,2 млн. шт., що на 18,9% більше ніж у 2008 році. Ріст загальної кількості транспортних засобів за останні роки відбувся переважно за рахунок збільшення легкових автомобілів, яких нараховується 7,7 млн. шт.

Рис.2. Тривалість життя населення України, 1992-2009 рр.

Половину застарілого автопарку України (50%) становлять автомобілі, випущені до 1989 року. Ще 31% – автомобілі у віці від 5 до 18 років. Таким чином, чином у громадян нашої країни автомобілі віком не старше 5 років становить лише 19% автопарку, а середній вік автомашин – 19 років.

В Україні за 2009 рік продано 162,29 тис. нових автомобілів, що на 74% менше, ніж в 2008 році. Показово, що з такими результатами український ринок зайняв 14-ме місце в Європі за обсягами.

Частка кредитних автомашин до середини 2009 року виросла в середньому з 3,7% до 5,2%, а до грудня досягла 8,55%. Проте, ці показники все одно не вражають порівняно з результатами 2008 року, коли в кредит продавалося до 50% автомобілів. Успіх тих або інших брендів на ринку забезпечувало саме кредитування. У 2009 році українці придбали в кредит 9,3 тис. нових легкових і легких комерційних автомобілів, що становило 71,5% від числа всіх застав автотранспорту. У пері-

од майже повної відсутності кредитування автомобільні компанії практикували розстрочку, кредитна активність зберігалася і у сегменті вантажного автотранспорту. Спад ринку автокредитування у 2009 році становив 86,7%. Наприкінці 2009 року намітилося певне зростання частки кредитування завдяки спільним програмам імпортерів і банків. У окремих брендів частка автокредитів і зараз перевищує 25-30%, що дозволяє їм зберігати позиції на ринку.

Офіційна статистика свідчить, що в Україні щорічно виникає майже 50 тис. пожеж. Серед об'єктів власності найбільше пожежонебезпечними є житловий фонд (близько 80% всіх пожеж), з яких більше 55% пожеж виникає в житлових будинках. Основними місцями виникнення пожеж у житловому секторі є приміщення житлових будинків (46%), горища (13%), покрівлі, даху (12%), кухні (10%) і підвали (8%).

Основними причинами виникнення пожеж в Україні є: необережне поводження з вогнем (54,2% від їхньої

загальної кількості), порушення правил пожежної безпеки при встановленні та експлуатації електроустановок (22,8%) і порушення правил пожежної безпеки при встановленні та експлуатації печей (9,2%). Матеріальний збиток від пожеж в Україні за останні п'ять років склав понад 3 млрд. грн.

Негативні наслідки від повеней і паводків проявляються на 27% території України (165 тис. кв. кілометрів), де проживає майже третина населення. За останні 15 років значні паводки, що призвели до виникнення надзвичайних ситуацій, спостерігалися у 1995, 1997, 1998, 2001, 2008 роках та цюгорічний паводок. Так, середньорічні збитки від паводків у 1995-1998 роках склали 899,3 млн. гривень, 1999-2007 – понад 1,5 млрд грн., у 2008 році – майже 6 млрд. грн.

За обсягами наданих послуг страховий ринок значно перевищує інші сектори небанківського ринку фінансових послуг, але при цьому усе ще уступає банківському.

Платежі населення за договорами страхування у структурі витрат протягом 2001-2008 років неухильно зростали і становили на початок фінансової кризи 0,89%.

Динаміка основних параметрів розвитку вітчизняного страхування в умовах фінансової та економічної кризи свідчить про посилення негативних тенденцій.

Зниження рівня платоспроможності населення та довіри до фінансового сектору в цілому та страховиків зокрема привели до суттєвого зменшення попиту на страхові послуги. Зокрема, у 2009 році у порівнянні з минулим роком на 8% знизилась кількість укладених договорів страхування та на 24% – надходження страхових платежів; андерайтингова збитковість з автострахування та медичного страхування перевищила 100%; знизився рівень платоспроможності страховиків внаслідок "заморожування" оборотних коштів в проблемних банках; підвищилась вартість перестрахового захисту у міжнародних перестраховиків; погіршилися умови інвестування активів страхових компаній.

Перед страховим ринком постає складне завдання щодо підвищення рівня капіталізації та фінансової надійності страхових компаній, ліквідності їхніх активів, а також забезпечення антимонопольної політики [2].

З метою забезпечення національної фінансової безпеки України у зв'язку із вступом до СОТ (відбулась лібералізація ринку страхових послуг) та негативним впливом світової фінансової кризи необхідно забезпечити заходи щодо відновлення довіри населення до фінансового ринку та створити умови залучення коштів страхового ринку в економіку країни [3].

На жаль, стан забезпеченості страховим захистом населення України свідчить про його незначний рівень. Зокрема, якщо в радянські часи в Україні страхуванням життя було охоплено понад 87% населення, в 2009 році – лише 6%. І це при тому, що стаття 46 Конституції України визначає, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Наприклад, страхування від нещасних випадків – охоплено лише 7% населення.

Стаття 25 Конституції України гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами, але страховим захистом забезпечено лише 8% вітчизняних туристів, інша частина наших співгромадян самотужки вирішують проблеми під час знаходження за кордоном.

Конституції України [1] (стаття 49) визначає, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, проте ОМС в нашій країні так і не запроваджене, а ДМС охоплено лише 2% населення.

В Україні на досить низькому рівні знаходиться рівень забезпечення конституційних гарантій захисту інтересів громадян, пов'язаних із ризиками втрати майна. Зокрема, обсяг страхового захисту будівель приватного сектору становить 1%, страхування автомобілів – 12%.

За рівнем страхових платежів на душу населення серед країн Східної Європи за цим показником Україна суттєво відстає. Наприклад, у 20 раз від Словенії, в 11 раз від Чеської Республіки та у 9 раз від Польщі. За більшістю показників рівень використання страхових послуг населенням України суттєво відрізняється від ЄС (табл.1).

Таблиця 1. Питома вага використання страхових послуг населенням України та ЄС*

Показник	Україна	ЄС
Рівень охоплення автоводіїв полісами обов'язкової автоцивілки	55%	99%
Рівень охоплення автоводіїв полісами КАСКО	15%	85%
Частка фінансування системи охорони здоров'я	2%	20%
Частка у відшкодуванні збитків майну фізичних осіб внаслідок ДТП	50%	98%
Частка у відшкодуванні шкоди, нанесеної життю та здоров'ю фізичних осіб внаслідок ДТП	55%	99%
Частка у відшкодуванні збитків майну фізичних осіб наслідок крадіжки/пошкодження майна третіми особами	15%	65%
Частка у відшкодуванні збитків майну фізичних осіб внаслідок техногенних аварій	3%	85%
Частка у відшкодуванні збитків майну фізичних осіб внаслідок природних катастроф	2%	70%
Частка забезпечення населення недержавним пенсійним страхуванням	2%	140%

*Джерело: складено автором за даними СЕА, ІАІС, Insurance TOP.

Серед страхових послуг у населення найбільш користуються популярністю КАСКО, обов'язкова автоцивілка, страхування життя та страхування майна. Незважаючи на фінансові проблеми в останні роки спостерігається зростання показників на ринку обов'язкової автоцивілки, ДМС, "Зеленої картки" та страхування медичних витрат. Це пов'язано як обов'язковість цих видів страхування, так і з безпосередньо реальною роботою вітчизняних відшкодування шкоди населенню у разі настання ДТП, травм або захворювань.

Таким чином, метою розвитку страхового ринку є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних, юридичних осіб і держави, а також залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування

страхового ринку з урахуванням міжнародного досвіду, застосування сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів [4].

Основними заходами дальшого розвитку страхового ринку є:

- створення розвинutoї та платоспроможної системи страхування, здатної компенсувати шкоду від непередбачених подій;

- підвищення якості здійснення страховим ринком функцій по акумуляції коштів населення, підприємств та трансформації їх в інвестиції;

- зміцнення довіри до українського страхового ринку з боку інвесторів, іноземних перестраховиків та перестраховальників, а також страхувальників, у першу чергу, населення;

➤ зміцнення державного страхового нагляду та формування системи саморегулювання;

➤ удосконалення податкового, антимонопольного, кримінального та цивільного законодавства, що регулює сферу страхування.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня страхового захисту населення, а також досягненню високих інвестиційних можливостей і безпечної інтеграції у світовий економічний простір в умовах посилення процесів глобалізації.

УДК 368.03.005.21

Ю. П. Гришан, канд. екон. наук, доц.

ВВЕДЕННЯ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ В СТРАХОВІЙ КОМПАНІЇ ТА ПОКРАЩЕННЯ СТАНДАРТІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ДОБРОВОЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ)

В статті наводиться приклад формування страхового менеджменту у страховій компанії, націленого на покращення якості обслуговування існуючих і нових клієнтів як способу "підвищення культури страхування" у населення та отримання кращих результатів діяльності СК в контексті розвитку ДМС в країні.

Ключеві слова: добровільне медичне страхування, проект системи медичного страхування, попит, пропозиція, теорія Е. Демінга, діаграма "Ісікави".

В статті представлено приклад формування страхового менеджменту в страховій компанії, направленої на покращення якості обслуговування існуючих і нових клієнтів як способу "підвищення культури страхування" у населення і отримання кращих результатів діяльності СК в контексті розвитку ДМС в країні.

Ключевые слова: добровольное медицинское страхование, проект системы медицинского страхования, спрос, предложение, теория Е. Деминга, диаграмма "Исикавы".

The example of the insurance management in a company aimed at improving the quality of service existing and new clients as a way of "improving the culture of insurance" in population and get the best performance IC as the context of VHI in the country.

Keywords: voluntary health insurance, health insurance system project, supply, demand, theory of E. Deming, diagram "Ishikawa".

Створення економічних моделей на мікрорівні допомагає досягнути та практично дослідити спрощені макроекономічні явища. Якщо добровільне медичне страхування використати в якості самої такої мікромоделі, то це дасть можливість спроектувати деякі твердження класичної ринкової економіки на реалії нашого сьогодення – зокрема, починаючи з якості страхування в окремо взятій страховій компанії і, закінчуючи фінансуванням та розвитком медичної галузі в державі.

Серед вітчизняних науковців, які розглядали дану проблематику, можемо виділити таких, як Окунський А. Р., Солдатенко О.В., Капшук О.Г., Лаптев С.М., Ковтун І.О., Ткаченко Н.В. та ін.

Метою даної статті є застосування економічного твердження "попит формує пропозицію". В розрізі добровільного медичного страхування (ДМС) така теорія часто може мати характер зворотної дії – "якісна пропозиція формує попит". Останнє зауваження стає особливо актуальним на фоні поширеної в Україні "низької культури страхування" серед населення. Саме вміння вітчизняних страховиків звернути увагу громадян на переваги медичного страхування може в певній мірі

1. Конституція України. – К.: Українська правнича фундація, 1996. – 56 с. 2. Програма розвитку страхового ринку України на 2001–2004 роки // Страхова справа. – 2001. – №1. – С. 48–55. 3. Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року. Розміщено за адресою: <http://www.rada.gov.ua> 4. Збірник законодавчих та нормативно-правових актів України зі страхування // Держфінпослуг, Центр підготовки і перепідготовки кадрів та інформаційно-аналітичного забезпечення страхової діяльності – К.: 2006. – 486 с.

Надійшла до редколегії 16.02.11

вплинути на подальше фінансове забезпечення медичної галузі в державі в цілому.

З плином часу українці дедалі більше рухають свою свідомість в протилежному від радянських стереотипів напрямі. Звична для суспільства система всеосяжного державного фінансування медичних потреб людини все частіше заміщується на послуги страхових компаній в розрізі добровільного медичного страхування. Численні дослідження підтверджують наростання попиту на ДМС в Україні. За останніми даним експертів ринку [2], на кінець 2010 року попит на цю послугу вже перевищує пропозицію. У першу чергу це пов'язано з погіршенням рівня медичного обслуговування державними лікарняними установами.

У практиці деяких країн ДМС є суттєвою складовою у фінансуванні медичної сфери, і несе функцію додаткового, але важливого джерела фінансування. Зокрема варто звернути увагу на США, в яких, не зважаючи на суттєве зменшення обсягів порівняно з 70-80-ми роками 20 століття, ДМС все ще займає близько 40% загальних витрат на медичне забезпечення населення. При цьому частка таких витрат є чи не найбільшою у світі – 14% обсягу ВВП (табл. 1).

Таблиця 1. Моделі фінансування охорони здоров'я у різних країнах світу [1]

Країна	Німеччина	Японія	Канада	Франція	Велика Британія	США
Тип моделі	Соціально-страхова			Державна		Ринкова
Частка витрат держави на охорону здоров'я у ВВП	8,10%	6,60%	8,70%	8,50%	6,00%	14%
Джерело фінансування	ОМС – 60% ДМС – 10% Державний бюджет – 15% Власні кошти громадян = 15%	ОМС – 60% Державний бюджет – 10% Суспільні фонди – 10% Власні кошти громадян – 20%	Федеральні фонди і фонди бюджетів провінцій – 90% Фонди приватних СК і добровільні пожертвування – 10%.	ОМС – 50% ДМС – 20% Державний бюджет – 10% Власні кошти громадян – 20%.	Державний бюджет	Приватне страхування – 40% Власні кошти громадян – 20% Програми для малозабезпечених та людей похилого віку – 40%